

POSUDEK OPONENTA DISERTAČNÍ PRÁCE

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Teologická fakulta

Název práce: Filosofické zkoumání sportu a jeho role v kontextu dobrého života

Autor práce: Mgr. Lukáš MAREŠ

Oponent: Doc. PhDr. Miloš BEDNÁŘ, Ph.D.

Pracoviště opointa: Univerzita Karlova, Fakulta tělesné výchovy a sportu

Text posudku, členěného do tematických skupin

Orientace doktoranda v dané problematice; analýza domácí a zahraniční literatury

Kvantitativně odkazuje práce na 445 pramenných zdrojů (položek v seznamu literatury), z toho 364 zahraniční provenience (!) a 81 české. Jde o nebyvale nadstandardní počet. Raritou je, že mezi českými autory dominuje sám doktorand s 12 samostatnými tituly a čtyřmi ve spoluautorství. Určitou sebe prezentaci lze snad spatřovat u jednoho až dvou titulů, ale jinak je třeba ocenit systematickou publikační aktivitu, započatou už během magisterského studia a nasměrovanou k výstupu v podobě této disertační práce.

U těch titulů, které přispívají k řešení cíle práce, projev il doktorand dobrou analytickou a interpretační schopnost; u těch ostatních akribii při kompletování autorů, relevantních pro tu kterou dílčí problematiku (jistá kritika jejich hypertrofie v některých případech viz dále).

Výše chválená orientace v relevantních textech má i svou odvrácenou tvář: při jejich analýzách se doktorand často odvolává na interpretace „osvědčených“ filosofů či filosofů sportu, což zejména ve druhém případě bývá často již „rozředěné“ pojetí „odjinud“ (problém textů zejména u Anny Hogenové). Snad s jednou výjimkou také velice spoléhá na interpretace Ivo Jiráska („Amicus Plato...“). Uvítal bych větší distanci ve vztahu k autoritám a častější myšlenkový pohyb v originálním terénu.

Přes tyto obdivuhodné rešeršní výkony jsou překvapením některé „mentální slepé skvrny“, kdy je opomenut relevantní autor či pramen: evidentně je méně vytěžen časopis „Česká kinantropologie“ (kaplanství, Coubertin aj. – „vysvětlení“ ze s. 5 nepovažuji za odůvodněné), u Scotta Kretchmara je analyzováno 15 jeho článků, nikoli však jeho chef d'oeuvre, monografie „Practical Philosophy of Sport“ (1994), v revidovaném vydání jako „Practical Philosophy of Sport and Physical Activity“ (2005) s 26stránkovou kapitolou „Physical Activity and the Good Life“... Ani v dalších citacích tohoto autora není nikde spojován s pojmem „dobrý život“. Dále postrádám alespoň rámcové vytěžení výsostně aktuálního pojmu *wellbeing* (v textu jsou jen tři okrajové zmínky), které by posunulo tematiku práce poněkud více k současným problémům živé matérie sportu. Absence Coubertinova *religio athletae* a zejména jeho závěrečného hodnocení olympismu v jeho „závěti“ (1935) prioritně jako náboženství v subkap. 1.4.2 je nepříjemným opomenutím, stejně jako neinformování o současných akademických diskusích v rámci proudu „Spiritualita a sport“, které zahájila na mezinárodní úrovni inaugurační konference v Yorku roku 2007.

Podobných nepřesností je v práci vícero, ale nemohou převážit pozitivní nálezy, ke kterým se doktorand dopracoval na cestě doktorandským studiem.

Přehlednost a logická struktura práce

Logická struktura práce je na dobré úrovni; překvapuje však absence kapitoly zaměřené na „dobrý život“, což je jeden ze dvou klíčových pojmů. Primární logikou by patřila za 1. kap. („Co je sport?“) či 2. kap. („Co je dobrý sport?“), aby pak mohl doktorand v závěrečné kapitole analyzovat roli sportu v dobrém životě.

Přehlednost by zajisté zlepšila redukce poznámkové hypertrofie i vynechání některých

zajímavých, leč sekundárních informací. Poněkud neobvyklé je průběžné diskutování o analyzované tematice vždy na konci kapitol, takže by se dala kritizovat absence formálně vyžadované kapitoly „Diskuse“. Hodnotím ovšem tuto inovaci pozitivně, protože odstraňuje právě častý obsahový formalismus a zvyšuje přehlednost v podobě kompletnějšího vypořádání s danou problematikou na jednom místě.

Formální, jazyková a stylistická úroveň práce

Formálně a z hlediska úzu psaní závěrečných vysokoškolských prací překvapuje (šokuje?) umístění *abstraktu* na závěr disertační práce?! Samozřejmou součástí abstraktu bývá i uvedení *klíčových slov*, což zde absentuje. Nadměrný je počet poznámek pod čarou: 639 (!). Některé z nich jsou „exhibičního“ charakteru, nemálo z nich by jistě šlo vřadit do textu a mnoho z nich vynechat... Zdá se, že také doktoranda poněkud tento počet zarazil – i našel docela chytré alibi, že jde o demonstrování šíře oboru filosofie sportu (viz s. 4). Lze ovšem namítnout, že tento aspekt lépe (a dostatečně) vyjadřuje množství relevantních autorů, respektive jejich 445 citovaných odborných prací.

Práce je stylisticky na velmi dobré úrovni a množství gramatických chyb je „menší než malé“ (přesto korektury unikly některé obraty jako např. „zápolení nabíralo (?) specifického významu“ /s. 158/ aj.). Nečeským způsobem používá doktorand sloveso „adresovat“: „témata v práci detailně neadresuji“ (s. 4) či „situaci v Polsku ... adresuje Kosiewicz“ (s. 16). Neodpustím mu ale přebírání širícího se nešvaru chybného psaní velkých písmen (zde např. Britská Asociace, Česká Kinantropologie aj.).

Vlastní překlady z angličtiny jsou celkově na velmi dobré úrovni, proto překvapují rozpaky s překladem jednoho z klíčových slov *physical*: dominantně je překládáno jako „fyzický“, nikoli „tělesný“, což je vhodné a etablované ve většině spojení s antropiny. Symptomatický je v tomto směru jeho překladatelský vývoj v přehledu publikovaných prací vztahujících se k antice: cesta vede od aktivit „fyzických“ (2016) k „pohybovým“ (2017) až ke „sportovním“ (2020)... Snad tedy cestu zakončí aktivitami „tělesnými“ (2024 a následující)... Příliš to nevylepšuje ani překlad *physical education* jako „oblast pohybové/tělesné kultury“ (s. 13). Správně pak až na s. 18 (PE = TV). Někde raději překlad vynechává (s. 57).

Formulace cílů a míra jejich splnění

Proklamovaná trojina cílů zní: „adekvatní definování sportu, přehledné charakterizování dobrého sportu a projasnění hodnoty sportování jakožto pro člověka přínosné činnosti“ (viz abstrakt). Třetí cíl je poněkud jinak naformulovaný v „Úvodu“: „... jakou roli hraje sport v dobrém životě“, což je „silnější“ formulace, vynášejíc na světlo důležitý pojem „dobrý život“.

V prvním případě je mi až líto mladého muže, kolik času a úsilí věnuje rozborům definicí i pseudodefinicí významných i méně významných autorů a pečlivému stopování jejich často žabomyších polemik (do jedné z nich naplno časopisecky vstoupil) na stránkách odborných i méně odborných časopisů. Dosáhnout „úplných výčtů“ (dnešní požadavek publikační doby/lobby) je však úkol typu kvadratury kruhu, který odsává kreativitu autorů... Proto musím ocenit odvahu, s níž se pustil doktorand do konstituování vlastní definice sportu. V průběhu doktorského studia bych však viděl tento osobnostní rys jako podmínku *sine qua non* vstupu do akademického/vědeckého provozu. Celkem typicky bývají tyto výboje umenšovány ne vždy adekvátní sebekritičností... V našem případě devaluje finální definici už užití obratu „v jistém smyslu“ (totiž „herní střetávání“). Definiční nutností je přece vymezit *v jakém smyslu* se herní střetávání ve sportu liší od střetávání v jiných „možných světech“ hry. Částečně to řeší anglická verze definice (viz s.56), ale nechápu, proč (dost výrazně) nekoresponduje Č a A verze definice?!

Obsahově bych mohl polemizovat téměř s každým slovem definice, zmíním však jen jeden aspekt: nesoutěží přece „lidské dovednosti“ a už vůbec ne jen ty *physical*; soutěží lidská bytost s nasazením potenciálu všech multidimenzionálních složek *homo sapiens* (v rámci preferencí doktoranda spíše *homo ludens*).

V druhém případě se nepochybně podařilo doktorandovi splnit cíl, tedy přehledně charakterizovat dobrý sport. Polemizovat mohu jen s finálním tříděním (viz tabulky tří „rovin“ na s. 120/121), kdy se domnívám, že

- morální aspekt je přítomen ve všech třech rovinách (což je dáno už označením „dobrý sport“);
- otevřenost výsledku (první tabulka) je konstitutivní parametr sportu jakožto sportu, nikoli jen sportu dobrého;
- tamtéž mi chybí zacílení na demonstraci a rozvoj *areté* (v celé pojmové šíři v řecké antice), pozvedávající právě „pouhý sport“ k jisté excelenci;
- druhá rovina mluví o *postoji*, což je prioritně psychologický pojem;
- u třetí tabulky je negativní vymezení jen v podobě korupce – zde by bylo nutné zmínit i množství dalších nešvarů/nectností/hříchů (nejen) (post)moderního sportu.

Ve třetím případě se podařilo doktorandovi zdařile „aplikovat“ poznatky získané z plnění druhého cíle do okrsku dobrého života; trochu problémy mám jen s tím, co to onen „dobrý život“ pro autora vlastně je. „Zamýšlím se zde rovněž nad tím, v čem dobrý život spočívá...“ (s. 3 z „Úvodu“) – „zamyšlení“ nestačí... chybí mi stejné analytické nasazení jako v případě ostatních cílů (srovnej též výtku u logické struktury práce). Chápu definiční potíže vymezit „dobrý život“, ale zrovna zde si matérie práce žádala větší prostor. Respektuji sázku na Aristotela a Suitse, ale považuji je za redukci problematiky – v prvním případě bych očekával (od absolventa teologické fakulty...) komparaci s křesťanským modelem (*vita vitiosa, vita activa, vita contemplativa*), v tom druhém se vedle utopie opřít i o reflexe turbulentně se rozvíjející matérie (post)moderního sportu včetně důrazu na obranu jeho *raison d'être*. Jak že to říká doktorand na s. 181: „Abychom mohli ocenit význam morální i intelektuální kultivace, musíme si představit podmínky, které jejich potřebu nevylučují /.../, tedy opustit Suitsovu Utopii.“ Nemohu nesouhlasit.

Interpretace výsledků a formulace závěrů práce

Interpretaci výsledků pokládám v práci za dobře realizovanou i pečlivě provedenou a nemám vážnější námitky. Formulace závěrů práce je na požadované úrovni a zvláště je třeba ocenit jejich objektivní – a místy sebekritické – reflektování. Tím svým způsobem i odpovídá doktorand na některé mé výtky. Musím souhlasit s „přiznáním“: „Zkoumání role sportu v dobrém životě by rovněž obohatilo zohlednění dalších autorů, zejm. z evropské (kontinentální) /.../ tradice myšlení. Limitem práce je v tomto ohledu upřednostnění angloamerického (analytického) diskurzu, díky čemuž jsou výsledky nutně omezené.“ Otázkou pak ovšem je, zda neměl tuto redukci doktorand včlenit do názvu práce.

Některé konkrétní poznámky k textu:

(s. 7) Co se struktury a obsahu textu týče, volím nikoli historický, ale systematický (tematicky orientovaný) přístup cílící na jasnost a přehlednost práce. /.../ Navazuji přitom na západní tradici filosofického myšlení, kdy výchozím bodem jsou přístupy tradičních autorů–filosofů a myšlenkové koncepce autorů věnujících se filosofii sportu.“ Otázka ovšem zní: na kterou ze „západních tradic“ se doktorand odvolává? Text odpovídá, že silně preferována je anglosaská analytická filosofie, což vede k jistému redukcionismu u některých témat.

(s. 17) Charakteristika či zařazení některých českých filosofů sportu je diskutabilní: Miloš Bednář a Irena Martínková začali naplno publikovat až po r. 2005; Jiří Kouřil je historik sportu (také takto akademicky působí); Petr Kříž (doktorand na UK FTVS) do této sestavy (zatím?) nepatří – jde o fyzioterapeuta, který se rozhodl filosofujícím způsobem zprostředkovat medicínskému prostředí širší zázemí této profese.

(s. 19) H. L. Reidovou rozhodně nelze nazvat „slavnou cyklistkou“ – uspěla jen v rámci univerzitního prostředí.

(s. 19/pozn. 60) Tematiku kaplanství uvedl do české kinantropologie stejnojmenný časopis už roku 2015.

(s. 25) „Miroslav Tyrš /.../ považoval tělesná cvičení za prostředek k dosahování národních zájmů, zřízení demokracie ...“ „Zřízení demokracie“ nebylo (nemohlo být) kolem roku 1870 rozhodně cílem českého politického národa. Dochází zde k dvojímu zkreslení: jednak z pera doktoranda, neboť v jím citovaném článku se píše, že Tyršův text „*included the Falcon movement as integral to nationalism, progress, democracy, ...*“, jednak i v samotném článku,

neboť v Tyršově stati slovo „demokracie“ vůbec nezaznělo... a historicky jde o anachronismus. (s. 26) „... tento proces se týká toho, co Patočka nazývá péčí o duši.“ Nejde o Patočkův neologismus, nýbrž o antický koncept *epimeleia tes psyches*, vytvořený Sókratém a Platónem. Patočka jej interpretuje a aktualizuje. Doktorand na to zřejmě přišel v průběhu práce s textem a na s. 142 to již správně uvádí. (Bylo tedy třeba umístit tento fakt k prvnímu výskytu v textu.) (s. 124) Jsem rád, že se doktorand snaží vyjadřovat i k současným otázkám globálního sportu, ale v případě agrese Ruské federace proti Ukrajině bylo vhodnější „filosoficky“ posečkat a ujasnit si některé reálie (nejde o možnou diskriminaci kvůli národnosti, ale kvůli státní příslušnosti; ve hře jsou i běloruští sportovci aj.). Také pokulhává argumentace u 4. věty této stránky, kdy by bylo logické v jejím závěru místo „startovali“ uvést „nestartovali“ či „neměli startovat“.

(s. 226) Tři jmenované „sportovní“ otázky se až tak příliš k „tradičním filosofickým problémům“ nevztahují... Jestli je máme propojit s tradiční sférou, tak spíše s etickou problematikou *dobra*, eventuálně i s metodologickou otázkou *definování*.

Aktuálnost a praktická využitelnost výsledků práce

Aktuálnost tematiky práce je diskutabilní: jednak práce filosofického typu podléhá tradičnímu předsudku neaktuálnosti („Minervina sova vylétá /až/ za soumraku.“), jednak aktuálnosti nepomohl doktorand volbou jednoho z center práce v podobě utopické „*timeless philosophical work*“ (navíc z roku 1978), která jde proti současnému proudu prezentace sportu jako sféry posilující resilienci a vůli (viz nová „kalokagathia“ MOV z jeho Charty, kdy k rovnováze těla a duše/ducha/mysli přidává právě vůli). Jisté alibi pro jeho výběr mu dělá „návrat kobylinky“, respektive nedávno publikovaná kniha „Return of the Grasshopper: Games, Leisure and the Good Life in the Third Millennium“ (Routledge 2022), kde je ovšem sport na vedlejší koleji. (Chválím, že na ni obratem napsal recenzi – viz Mareš, 2023c.)

S aktuálností souvisí praktická využitelnost výsledků práce. Ta je možná v rámci akademické výuky etiky sportu na sportovních fakultách (v rámci agátologie), ale obtížně si ji dovedu představit ve sportovním prostředí (např. v trenérské edukaci). Ke cti doktoranda budiž řečeno, že se snaží otázku praktických dopadů „filosofování“ řešit (viz Mareš, 2023a). Poněkud nadneseně řečeno: doba si žádá práce zasazené do časového rámce turbulentně se rozvíjícího postmoderního sportu...

Práce má – jaksi sekundárně – podnětné nálezky pro oblast ludologie a vysoké renomé herních aspektů může posloužit ideologii alternativního školství.

V rámci obhajoby disertační práce zadávám tuto otázku:

* V disertační práci nepracujete s pojmy *asketismus* ani *hédonismus*. Promítněte tematiku práce do těchto dvou životních modelů, které se sváří v dějinách na poli sociálním i individuálním.

Celkové hodnocení práce

Výborné analytické a interpretační schopnosti doktoranda umožnily vytěžit maximum z rozsáhlého pramenného materiálu. Jeho argumentační logika je ve většině případů přesvědčivá a byla potlačena ve jménu „vyšších cílů“ jen zcela minimálně. Prokázal také nadprůměrnou orientaci zejména v diskurzu filosofie sportu, což mu umožnilo suverénně se pohybovat v „terénu“ relevantních textů. A tento terén byl značně rozsáhlý a členitý, takže jeho zmapování a vytěžení vyžadovalo houževnatost a pracovitost, kterou doktorand jednoznačně prokázal – i to patří ke kvalifikaci badatele, a to i ve společensko-vědních oborech.

Užší analytické zaměření může být do budoucna problémem v podobě opomíjení širších kontextů, třeba i z jiných společensko-vědních oblastí („text bez kontextů je pouhý pretext“).

Přes kritiku některých segmentů disertační práce – či poptávání se po těch chybějících - ji považuji za *nadprůměrnou* a nadstandardně zpracovanou. Výtky by měly sloužit uvědomění si některých limitů v rámci osobnostního růstu doktoranda, který má ty nejlepší předpoklady ovlivnit další vývoj filosofie sportu (snad nejen) v českém akademickém prostředí.

Doktorand prezentoval v předložené disertační práci dobré osobnostní dispozice pro

výzkumnou/vědeckou práci. Mohu tedy konstatovat, že prokázal schopnost samostatné tvůrčí práce v oboru filosofie, respektive filosofie sportu i v širší společensko-vědní oblasti, a že jeho text splňuje požadavky standardně kladené na disertační práce. Doporučuji ji tedy k obhajobě.

Datum: 6.11.2023

Podpis: P. T. Miloš BEDNÁŘ